

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ירושלים, ד' באב תשע"ג
11 ביולי 2013

נתונים על עובדים זרים בסיעוד וממצאי התוכנית הניסיונית למתן גמלאות סיעוד בכסף

להלן נתונים לקראת דיון בוועדה המיוחדת לבעיית העובדים הזרים ב-15 ביולי 2013 בנושא: האחריות להעסקת עובדים זרים בסיעוד לקשישים. בחלק הראשון של המסמך מוצגים נתונים על עובדים זרים בישראל בתחום הסיעוד, ובחלקו השני מפורטים עיקרי הממצאים במחקר של "מאירס-גיוינט-מכון ברוקדייל" המלווה את התוכנית הניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק הביטוח הלאומי.

1. רקע

בשנת 1980 הוסף לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968, פרק ו', שנושאו ביטוח סיעוד, ובו נקבע קיומם של ביטוח סיעוד ושל ענף הסיעוד לעניין גביית דמי ביטוח, ואולם לא נקבעו פרטי הזכאות. פרק זה הוחלף בשנת 1986 בפרק באותו נושא שנקבעו בו גם הזכאויות הקשורות לביטוח סיעוד והוראות מפורטות לגביו. על-פי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, קשישים (בגיל פרישה) המתגוררים בקהילה ומוגבלים בתפקודם הפיזי ו/או הקוגניטיבי זכאים לגמלה. הזכאות לגמלה וסכום הגמלה נקבעים על-פי מבחן הכנסות ומבחן תלות בעזרת הזולת בפעולות היום-יום שהמוסד לביטוח לאומי עורך.¹ בחוק קבועות שלוש רמות של גמלת סיעוד, המותאמות לשלוש דרגות תלות: גמלה בשיעור 91% מקצבת נכות, גמלה בשיעור 150% מקצבת נכות, וגמלה מרבית בשיעור 168% קצבת נכות, הניתנת למי שתלוי לחלוטין בעזרת הזולת ולמי שזקוק להשגחה מתמדת. לפי שיעור הגמלה מוקנות לזכאי שעות טיפול ביתי שבועיות: 9.75 שעות שבועיות לגמלה של 91%; 16 שעות שבועיות לגמלה של 150% ו-18 שעות שבועיות לגמלה של 168%.²

מי שמעסיק על-פי הקריטריונים הקבועים מטפל ישראלי, ולא עובד זר, זכאי לתוספת שעות. עד שנת 2008 ניתנה הגמלה רק כשירות "בעין", ולא בכסף, כלומר הקשיש קיבל שירותים מחברות וארגונים שהמוסד לביטוח לאומי התקשר עמם, ומימון השירותים הועבר מהמוסד לביטוח לאומי ישירות לאותם חברות וארגונים. בשירותי הסיעוד נכללים בין השאר השתתפות במימון טיפול אישי בבית הקשיש בידי מטפל ישראלי או עובד זר, טיפול אישי במרכז יום, שירות לחצן מצוקה, מוצרי ספיגה ושירותי כביסה.³ כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, במרס 2008 החל יישום התוכנית הניסיונית לתשלום גמלת סיעוד בכסף. תוכנית זו מאפשרת לקשישים המתגוררים באזור הניסוי ועומדים בקריטריונים מסוימים לקבל על-פי בחירתם את גמלת הסיעוד בכסף ולשלם בעצמם על שירותי המטפל, ללא תיווך של חברות סיעוד.

¹ רמסיס גרא, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, גמלת סיעוד בכסף – מחקר מלווה לניסוי, מחקרים 103, דצמבר 2010, באתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי, כניסה: 11 ביולי 2013.

² אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי, סיעוד – שיעורי הגמלה, כניסה: 11 ביולי 2013.

³ שם, סיעוד – שירותים הניתנים לזכאי לגמלת סיעוד, כניסה: 11 ביולי 2013.

כאמור, קשיש הנזקק לשירותי מטפל להשגחה ולטיפול צמוד במשך רוב שעות היום יכול לבחור להעסיק מטפל ישראלי או מטפל זר. מרבית הקשישים הזקוקים לטיפול צמוד במשך רוב שעות היום בוחרים להעסיק עובד זר.⁴ לצורך העסקת עובד זר נדרש לקשיש היתר העסקת עובד זר בענף הסיעוד, ולעובד דרושה אשרת עבודה בענף זה (ב/1 – ענף הסיעוד).⁵ יש לציין כי היתר העסקה בענף הסיעוד ניתן לא רק לקשישים, אלא גם לנכים העומדים בקריטריונים הנדרשים, ובהם נכים קטינים, ונכים בגירים מקבלי קצבת שירותים מיוחדים, נכי צה"ל, נכים מפעולות איבה ונכי עבודה. העובד הזר המגיע לישראל מקבל אשרה לתקופה שעד 63 חודשים, ומתאפשרת הארכת השהייה מעבר לתקופה זו במקרים שבהם עובד סוציאלי, רופא או אח מוסמך ימסור חוות דעת ובה יעיד על התלות של המטופל במטפל הזר ועל הקשר ביניהם.⁶ קשישים המקבלים גמלה "בעין" ומעסיקים עובד זר מתקשרים עם חברות סיעוד, והמוסד לביטוח לאומי מעביר לחברת הסיעוד את סכום הקצבה שהקשיש זכאי לה. הקשיש ו/או בני משפחתו משלמים את השכר החודשי של העובד ונושאים באחריות, יחד עם חברות הסיעוד, לרכיבים נוספים בשכרו, כגון דמי ביטוח לאומי ופיצויים.

בעקבות תיקון 92 לחוק הביטוח הלאומי – הוראת שעה, מיום 1 בפברואר 2007,⁷ החל המוסד לביטוח לאומי להפעיל **תוכנית ניסיונית במרס 2008, שבמסגרתה היו יכולים זכאים העומדים בתנאים המפורטים להלן לבחור בגמלת סיעוד כספית במקום בקבלת שירותים "בעין"**.⁸ א. זכאות לאחת משתי רמות הגמלה הגבוהות של גמלת הסיעוד – 150% או 168%; ב. קבלת שירותי סיעוד במשך יותר מ-12 שעות ביום, שישה ימים בשבוע, ממטפל שאינו בן משפחה (ישראלי או עובד זר); ג. מגורים באזור הניסוי.

על-פי התוכנית, קשישים שעמדו בקריטריונים ובחרו לקבל גמלת סיעוד בכסף קיבלו את הגמלה ישירות לידיהם ושילמו לעובד הזר את שכרו כמעסיקו הישירים. בתנאים שפירט המוסד לביטוח לאומי לקבלת גמלה בכסף צוין כי יש להסדיר חוזה כתוב שבו מפורטים תנאי העבודה, תקופת ההעסקה, תנאי השכר, חופשות המטפל וחובות המעסיק כלפיו.⁹ התוכנית הניסיונית הסתיימה באפריל 2013, ובסופה נכללו בה תשעה סניפים של המוסד לביטוח לאומי.¹⁰ התוכנית לוותה בתחילתה במחקר של המוסד לביטוח לאומי, ולאחר מכן במחקר של "מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל", שעיקרי ממצאיו יובאו בהמשך. כפי שיוצג בהמשך, במועד איסוף הנתונים למחקר המלווה את התוכנית הניסיונית, ביולי 2012, כ-9.8% מכלל המקבלים גמלת סיעוד בשתי הרמות הגבוהות שהיה בידם היתר העסקת עובד זר קיבלו גמלה בכסף. בבחינת שיעור הקשישים שבחרו בגמלה בכסף מכלל המקבלים גמלת סיעוד בשתי הרמות הגבוהות,

⁴ גיני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, "תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד", פרק II – הקדמה, מתוך **מחקרים לדיון 112**, אפריל 2013. המחקר נעשה על-ידי "מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל" במימון המוסד לביטוח לאומי.

⁵ רשות האוכלוסין וההגירה, **קריטריונים למתן היתר להעסקת עובד זר בענף הסיעוד**, ינואר 2013, באתר האינטרנט, כניסה: 8 ביולי 2013.

⁶ שם, **נוהל הזמנת עובד זר בתחום הסיעוד + הארכת אשרה ב/1 סיעודי, נוהל מס' 5.3.0002**, עודכן ב-17 באוקטובר 2010, באתר האינטרנט, כניסה: 11 ביולי 2013.

⁷ חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (תיקון מס' 92 – הוראת שעה), התשס"ז-2007.

⁸ אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי, **גמלת סיעוד בכסף במקום שירותים למי שמעסיק מטפל צמוד – תנאי הזכאות לקבלת גמלה בכסף**, כניסה: 11 ביולי 2013.

⁹ שם.

¹⁰ אשקלון, בני-ברק, נהרייה, אשדוד, טבריה, ירושלים, חולון ונתניה.

ובהם קשישים בעלי היתר העסקת עובד זר וקשישים ללא היתר העסקה, נמצא כי 4.5% קיבלו גמלה בכסף (ביולי 2012). 98% מכלל בני משפחות המקבלים גמלה בכסף שנסקרו (319 בני משפחה) הביעו שביעות רצון מהמעבר לקבלת גמלת סיעוד בכסף.

השינוי המוצע בחוק ההסדרים¹¹

בהצעת חוק ההסדרים שהוגשה ב-11 ביוני 2013 (הצעת חוק לשינוי סדרי עדיפויות לאומיים (תיקוני חקיקה להשגה יעדי התקציב לשנים 2013-ו-2014), התשע"ג-2013), הוצע כי התוכנית הניסיונית תהפוך להוראת קבע בכל הארץ. לפי דברי ההסבר להצעת החוק, "במצב הנוכחי ממילא הקשיש מעסיק בפועל את המטפל הזר ונושא בחובות הנגזרות מכך, ועל כן העסקה באמצעות חברות הסיעוד אינה מקנה כל יתרון מבחינת הסדרי התשלום הכרוכים בכך".¹² על-פי ההצעה, מי שמקבלים גמלת סיעוד בשתי הרמות הגבוהות ומעסיקים מטפל במשך שישה ימים בשבוע יותר מ-12 שעות ביום יקבלו את גמלת הסיעוד ישירות לידיהם. לקשיש תינתן אפשרות לקבל במסגרת הגמלה שירותי סיעוד "בעין" שאינם כוללים העסקת מטפל זר, אולם לא תתאפשר העברת גמלה להעסקת עובד זר לחברות הסיעוד. גמלת הסיעוד שתועבר ישירות לזכאי תהיה בשיעור 80% מהגמלה שהועברה לחברת הסיעוד בגין אותו קשיש. שינוי זה יחול על מי שמעסיק עובד זר מ-1 בינואר 2014.

בחוק ההסדרים מוצע עוד כי המוסד לביטוח לאומי ינכה מגמלת הסיעוד המשולמת לזכאי את הסכומים שאמורים להיות מופרשים לטובת העובד הזר כפנסיה ופיצויי פיטורים, וכן כספים שאמורים להיות משולמים בגינו למוסד לביטוח לאומי.¹³ הוראה זו תחול על מי שהחל להעסיק עובד זר לאחר 1 בינואר 2014, אלא אם כן ביקש מהמוסד לביטוח לאומי שלא לעשות כן. מטופל שהחל להעסיק עובד לפני מועד זה יוכל לבקש להצטרף למסלול האמור.

2. נתונים על עובדים זרים בתחום הסיעוד

זכאים לגמלת סיעוד

- לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי כ-70,780 קשישים בישראל זכאים כיום לגמלת סיעוד בשיעור 150% ובשיעור 168%,¹⁴ ולכ-32.4 אלף מהם היתר להעסקת עובד זר.¹⁵
- לפי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, 56,259 מאזרחי ישראל מחזיקים בהיתר העסקת עובדים זרים בסיעוד, בהם קשישים ונכים קטינים ובגירים.¹⁶ 48,449 מבעלי ההיתרים הם מעל גיל פרישה (64 לנשים ו-67 לגברים). בנתון זה נכללים גם נכים שהם בגיל פרישה ומקבלים קצבאות נכות שונות.

¹¹ דברי ההסבר להצעת חוק לשינוי סדרי עדיפויות לאומיים (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנים 2013-ו-2014), התשע"ג-2013, פרק ז': ביטוח לאומי, פורסמו ב-11 ביוני 2013 באתר האינטרנט של משרד האוצר, כניסה: 8 ביולי 2013.

¹² שם.

¹³ צו ההרחבה לפנסיה חובה בישראל, החל משנת 2014, קובע הפרשת 6% בעבור פנסיה ו-6% נוספים בעבור פיצויי פיטורים.

¹⁴ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, שינוי מתן גמלת סיעוד מגמלה בעין לגמלה בכסף (תיקון), 24 ביוני 2013, כתבה ענת לוי.

¹⁵ מינהל מחקר ותכנון במוסד לביטוח לאומי, עמדת הביטוח הלאומי ותיאור ההשלכות החברתיות של הצעות מרכזיות בחוק ההסדרים ל-2013/2014, 29 במאי 2013, באתר האינטרנט, כניסה: 8 ביולי 2013.

¹⁶ רשות האוכלוסין וההגירה – האגף לתכנון מדיניות, נתונים שנמסרו לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדואר אלקטרוני, 10 ביולי 2013.

34,177 מבעלי ההיתרים בגיל פרישה הם נשים, 70% מכלל בעלי ההיתרים. ל-14,272 גברים בגיל פרישה היתר להעסקת עובד זר.

טבלה א: התפלגות בעלי היתר העסקת עובד זר בסיעוד (קשישים ונכים שלא בגיל פרישה) לפי גיל, עדכון ל-30 ביוני 2013

גיל	בעלי היתר
18-0	1,430
19 עד גיל פרישה (64 לנשים, 67 לגברים)	6,380
גיל פרישה ומעלה	48,449
כלל בעלי ההיתר	56,259

המקור: רשות האוכלוסין וההגירה¹⁷

עובדים זרים בסיעוד¹⁸

- בסוף מאי 2013 שהו בישראל 51,218 עובדים זרים בתחום הסיעוד, 40,245 חוקיים ו-10,973 לא חוקיים.¹⁹ עובד זר לא חוקי הוא מי שרישיונו אינו בתוקף, שאין למעסיקו היתר העסקה תקף לענף הסיעוד או שמעסיקו נפטר לפני יותר מחודש ולא נמצא לו מעסיק אחר.
- 42,603 מכלל העובדים הזרים העובדים בסיעוד (חוקיים ולא חוקיים) הם נשים, 83% מכלל העובדים הזרים בתחום. גברים הם 14% מכלל העובדים (7,407 עובדים זרים גברים). לגבי 2% מהעובדים הזרים אין רישום. אותם אחוזים מתקיימים גם בקרב העובדים הזרים החוקיים.
- מדינת המוצא העיקרית של עובדים זרים בתחום הסיעוד היא הפיליפינים – 40% מכלל העובדים החוקיים והלא-חוקיים בתחום, שהם 20,307 עובדים, מגיעים משם. 28% מכלל העובדים הפיליפינים הם לא חוקיים, שיעור גבוה בהשוואה לכל אחת ממדינות המוצא האחרות.

¹⁷ רשות האוכלוסין וההגירה – האגף לתכנון מדיניות, נתונים שנמסרו לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדואר אלקטרוני, 10 ביולי 2013.

¹⁸ שם. כל הנתונים בסעיף הנוכחי נלקחו ממסמך זה.

¹⁹ בסוף מאי 2013 נמצא כי כ-1,400 מהעובדים החוקיים שוהים בחופשה בארץ מוצאם, על-פי זכויות המגיעות להם, ועתידיים לחזור לישראל להמשך העסקה.

טבלה ב: עובדים זרים בענף הסיעוד לפי מדינות מוצא עיקריות, עדכון ל-31 במאי 2013

מדינת המוצא	עובדים חוקיים	עובדים לא חוקיים	מספר העובדים הזרים	שיעורם מכלל העובדים הזרים
הפיליפינים	14,483	5,824	20,307	40%
הודו	6,723	1,075	7,798	15%
מולדובה	6,726	1,057	7,783	15%
נפאל	4,628	1,100	5,728	11%
סרי-לנקה	4,273	574	4,847	9%
שאר המדינות	3,412	1,343	4,755	9%
סך הכול	40,245	10,973	51,218	100%

המקור: רשות האוכלוסין וההגירה

- בשנת 2012 נכנסו לישראל 4,434 עובדים זרים בתחום הסיעוד. נתון זה מעיד על ירידה עקבית במספר העובדים הזרים הנכנסים לישראל בכל שנה. **בטווח של שש שנים (2007–2012) חלה ירידה של 55% במספר העובדים הזרים בתחום הסיעוד שנכנסים לישראל מדי שנה** (בשנת 2007 נכנסו 9,941 עובדים זרים כאמור). במקביל גדל מספר העובדים הזרים בסיעוד שיוצאים מישראל בכל שנה; בשנת 2012 יצאו מישראל 1,757 עובדים זרים בתחום הסיעוד, פי-תשעה יותר מהנתון המקביל בשנת 2007, שבה יצאו מישראל 193 עובדים זרים בתחום הסיעוד. בחישוב היחס שבין מספר העובדים היוצאים לנכנסים עולה כי בשנת 2012 השיעור היה 40% (דהיינו מספר העובדים הזרים שיצאו מישראל היה שווה ל-40% ממספר העובדים שנכנסו לישראל). זהו השיעור הגבוה ביותר שנרשם בשש השנים האחרונות: בשנת 2007 היה יחס היוצאים/נכנסים 2% בלבד.

טבלה ג: כניסות ויציאות של עובדים זרים בענף הסיעוד, עדכון ל-1 ביולי 2013

שנה	נכנסים	יוצאים	יחס יוצאים/נכנסים
2007	9,941	193	2%
2008	8,619	634	7%
2009	5,707	742	13%
2010	5,671	922	16%
2011	4,533	1,289	28%
2012	4,434	1,757	40%
2013 (ינואר–יוני)	2,159	1,782	

המקור: רשות האוכלוסין וההגירה

- 45% מכלל העובדים הזרים בסיעוד (חוקיים ולא חוקיים) נמצאים בישראל יותר מ-63 חודשים (התקופה הקבועה המותרת לשהייה בישראל ללא מתן אישור הארכה מיוחדת). 35% מכלל העובדים נמצאים בישראל יותר מ-75 חודשים – 25% מכלל העובדים הזרים החוקיים ו-69% מכלל העובדים הזרים הלא-חוקיים.

טבלה ד: עובדים זרים בענף הסיעוד לפי משך השהייה בארץ, בחודשים, עדכון ל-31 במאי 2013

שיעור מכלל העובדים הלא-חוקיים	מספר העובדים הלא-חוקיים	שיעור מכלל העובדים החוקיים	מספר העובדים החוקיים	שיעור מכלל העובדים	מספר העובדים (חוקיים ולא חוקיים)	מספר החודשים בארץ
2%	224	11%	4,588	9%	4,812	12-0
2%	193	10%	4,216	9%	4,409	24-13
2%	250	10%	4,112	9%	4,362	36-25
3%	365	15%	5,858	12%	6,223	51-37
8%	854	15%	5,928	13%	6,782	63-52
14%	1,569	13%	5,287	13%	6,856	75-64
69%	7,518	25%	10,256	35%	17,774	מעל 75
100%	10,973	100%	40,245	100%	51,218	סך הכול

המקור: רשות האוכלוסין וההגירה

- ב-1 ביולי 2013 פעלו בישראל 104 לשכות פרטיות המורשות לתווך ולטפל בעובדים זרים בענף הסיעוד.²⁰

3. ממצאים עיקריים מהמחקר המלווה את התוכנית הניסיונית²¹

כאמור, התוכנית הניסיונית למתן גמלת סיעוד בכסף לוותה בראשיתה במחקר של המוסד לביטוח לאומי, ולאחר מכן במחקר של "מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל", שנעשה בשנת 2012. המחקר האחרון התבסס על ניתוח נתונים של המוסד לביטוח לאומי, ראיונות טלפוניים עם 1,176 בני משפחה של קשישים (תומכים), ביקורי בית אצל 190 קשישים וראיונות עומק עם אנשי מקצוע ואנשי מפתח. הראיונות והביקורים נעשו אצל קשישים באזור הניסוי ובאזורי ביקורת שלא נכללו בתוכנית הניסיונית. הנתון על מספר הקשישים שקיבלו גמלה בכסף במחקר מבוסס על ראיונות טלפוניים עם 307 בני משפחה ועל 95 ביקורי בית שנכללו בהם תצפיות על מצבו ועל סביבתו של הקשיש וראיונות עם הקשיש או עם בני משפחתו.

²⁰ רשות האוכלוסין וההגירה – מינהל שירות למעסיקים ולעובדים זרים, אגף תאגידיים ולשכות פרטיות, [טבלת אחוזי השמה של הלשכות הפרטיות בסיעוד ליום 1 ביולי 2013](#), באתר האינטרנט, כניסה: 8 ביולי 2013.

²¹ ג'יני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, [תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד, מחקרים לדיון](#) 112, אפריל 2013, מחקר שנערך על-ידי "מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל" במימון המוסד לביטוח לאומי.

- **מקבלי הגמלה בכסף²²** – ממרס 2008 (תחילת הניסוי) עד יולי 2012 (מועד איסוף הנתונים במחקר) ביקשו 2,437 קשישים גמלאות כספיות בכל תשעת סניפי הניסוי. אושרו 2,019 בקשות, שהן 83% מכלל הבקשות. 1,953 קשישים קיבלו בפועל גמלאות כספיות בתקופה זו.
- **היקף הבחירה בגמלה בכסף²³** – ביולי 2012 היו בכל תשעת סניפי הניסוי 27,126 קשישים הזכאים לגמלה בשתי הרמות הגבוהות. ל-12,938 מהם היה היתר להעסקת עובד זר. כמו כן היו מקרים ספורים של קשישים שהעסיקו מטפל ישראלי במשך רוב שעות היום. ביולי 2012 קיבלו בפועל 1,224 קשישים, בתשעת אזורי הניסוי, גמלת סיעוד בכסף במסגרת הניסוי.²⁴
- **4.5% מכלל הזכאים לגמלה בשיעור 150% ובשיעור 168% באזורי הניסוי בחרו לקבל גמלה בכסף.²⁵** עם זאת, כמחצית ממקבלי הגמלאות בשתי הרמות הגבוהות לא היו בעלי היתר להעסקת עובד זר או שלא העסיקו מטפל ישראלי במשך רוב שעות היום, ולכן לא התאימו לקריטריונים של התוכנית הניסיונית. **9.8% מכלל מקבלי גמלאות הסיעוד בשתי הרמות הגבוהות שהם בעלי היתר להעסקת עובד זר בחרו לקבל גמלה בכסף.**
- **שיקולים לבחירה בגמלה בכסף²⁶** – מכלל הקשישים שבחרו לקבל גמלת סיעוד בכסף ונשאלו בסקר מהן הסיבות לבחירתם בגמלה הכספית. 82% השיבו שהחיסכון הכספי הצפוי השפיע על בחירתם; 69% הביעו רצון לנהל בעצמם את ענייני הטיפול וההעסקה מול העובד הזר; 32% הביעו חוסר שביעות רצון מחברת הסיעוד. כמחצית מבני המשפחה של הקשישים שעברו לגמלה בכסף דיווחו כי חברת הסיעוד יעצה להם שלא לעזוב.
- **שיקולים לאי-בחירה בגמלה בכסף²⁷** – רק כמחצית ממי שקיבלו גמלה "בעין" באזור הניסוי ועמדו בתנאי הסף ידעו על האפשרות לקבל גמלה כספית; ²⁸ 79% דיווחו שהם מרוצים מחברת הסיעוד; 58% ציינו את חוסר הרצון שלהם להתמודד עם העסקת עובד זר ללא חברת הסיעוד; 58% לא חשבו שגמלה כספית עשויה לחסוך כסף; 45% אמרו שלא שקלו לעומק את אפשרות המעבר לקבלת גמלה כספית; 33% סברו כי תהליך המעבר מסובך מדי; כ-22% ממקבלי הגמלה "בעין" דיווחו כי חברת הסיעוד ניסתה לשכנע אותם שלא לעבור לגמלה בכסף.
- **השפעות מדווחות של מקבלי הגמלה הכספית²⁹** – 77% מכלל בני המשפחה של מקבלי הגמלה הכספית שנסקרו דיווחו כי המעבר לגמלה הכספית חוסך כסף בתשלום למטפל שהוא עובד זר. הסכום השכיח שעליו דיווחו נע בין 400 ל-600 ש"ח, אולם חלק ניכר מהמשיבים לא היו יכולים לנקוב בסכום מדויק.³⁰ כ-46% דיווחו שהם מרגישים יותר שליטה בפועל בטיפול שהקשיש מקבל;

²² גיני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד, מחקרים לדיון 112, אפריל 2013, עמ' 33.

²³ שם, עמ' 35-36.

²⁴ 46 קשישים נוספים קיבלו גמלה כספית שלא במסגרת הניסוי, על-פי אישור הוועדה המקומית במקרים חריגים.

²⁵ גיני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד, עמ' 35.

²⁶ שם, עמ' 5.

²⁷ שם, עמ' 6, עמ' 66-68.

²⁸ מדובר בפועל ב-26% מכלל מי שקיבלו גמלה בעין באזור הניסוי: 46% מכלל מקבלי הגמלה "בעין" עמדו בתנאי הסף, אך רק כמחציתם ידעו על האפשרות לבחור בגמלה בכסף.

²⁹ גיני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד, עמ' 10.

³⁰ שם, עמ' 103.

65% דיווחו שהם לא מרגישים שינוי בהתעסקות הכרוכה בהעסקה המטפל; 14% דיווחו שהמעבר לגמלה הכספית הכביד עליהם את ההתעסקות בהעסקת העובד, ו-14% דיווחו שהמעבר הכביד עליהם פחות.

- **שביעות רצון מהמעבר לגמלה בכסף**³¹ – 98% מכלל בני המשפחה של הקשיש שהשתתפו במחקר דיווחו שהם מרוצים מההסדר לקבלת גמלה כספית; 97% אמרו שהם ממליצים ליישם את התוכנית באופן קבוע בכל הארץ. יש להדגיש כי נתונים אלו התקבלו מבני משפחה שנסקרו בקרב מי שבחרו בגמלה בכסף, שכאמור הם כ-10% מכלל הקשישים העומדים בתנאי הסף ומתגוררים באזורי הניסוי. **בפועל נסקרו בשאלה זו 319 בני משפחה כאמור.**³²
- **ביטול הגמלה הכספית** – במחקר נמצא כי ל-129 מהקשישים שהיו זכאים לגמלת סיעוד ביולי 2012, הופסקה הגמלה הכספית והם מקבלים גמלה "בעין". 88 מבני המשפחה של אלה ציינו את סיבת הפסקת הגמלה: 53% ציינו כי הפסיקו להעסיק עובד זר ולכן פרשו ממסלול הגמלה הכספית; 22% דיווחו שלא הסתדרו עם ההעסקה העצמאית של המטפל; 12% דיווחו שחברת הסיעוד לחצה עליהם או שכנעה אותם לחזור לגמלה "בעין"; 11% ציינו שהגמלה הכספית לא חסכה להם כסף כפי ששיערו; 10% ציינו שלא רצו לוותר על הטבות נוספות אפשריות של גמלה "בעין" (חיתולים, מרכז יום והטבות מהקרן לרווחת ניצולי השואה), ו-8% דיווחו שהמטפל ביקש לחזור להעסקה דרך חברת הסיעוד.

ממצאי המחקר בנושא השפעות אפשריות על העובדים הזרים בתחום הסיעוד

- **השפעת המעבר לגמלה בכסף על שכר המטפל** – 77% מכלל בני המשפחה של הקשישים שקיבלו גמלה כספית דיווחו שלא חל שינוי בשכר המטפל הזר; 22% דיווחו שהעלו למטפל את השכר; 1% מכלל המטופלים ובני משפחתם העידו כי הם הפחיתו את שכר המטפל.
- **מידע על זכויות המטפלים** – כחמישית מבני המשפחה של קשישים שקיבלו גמלה בכסף ציינו שהם מעוניינים ביותר מידע כדי לשמור על זכויות המטפלים.

כתיבה: נטע משה

אישור: שרון סופר, ראש צוות בכירה

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

³¹ גיני ברודסקי, שירלי רוניצקי ויניב כהן, תוכנית ניסיונית למתן גמלאות כספיות במסגרת חוק ביטוח סיעוד, עמ' 11.

³² שם, עמ' 104.

